

CONGRESO ÁLVAREZ BLÁZQUEZ

Xosé Luís Méndez Ferrín

Se Xosé María Álvarez Blázquez (citarémolo predominantemente como Xosé María) estivese hoxe aquí para falar dun tema calquera dos milleiros nos que era competente, de seguro que comezaría por facernos sentir a todos as raíces históricas do lugar en que estamos, que é Tui. No exordio da súa conferencia aparecerían os depósitos paleolíticos de Budiño, o arcaísmo misterioso do camposanquiense, as murallas indescifráveis do Aloia e do Galiñeiro e os castros circundantes, coma o de Cabeza de Francos, para el tan querido. Despregaría brillantemente o tapiz da memoria e, coma no de Bayeux, faría Xosé María que se nos representasen na imaxinación os barcos viquingos noruegueses de Olaf Haralson aoproando o río entre Tabacón e Seixas e logo un Tui pillado e fumegante do que non quedara pedra sobre pedra. Non deixaría o noso autor de nos lembrar a restauración da diocese de Tui, logo de se librar do furor dos normandos de Santo Olaf, na figura do Don Xorxe e favorecida polo noso Rei Don García quen lle outorga á mitra o próximo Vilar de Mouros que nos nosos días foi famoso festival de *rock and roll*. Ávila y la Cueva sería aquí mencionado, e Francisco Sánchez, o Escéptico, que estudara seu irmán Darío, e o sabio e bo arcebispo Lago, e Prieto Coussent no instituto da República, o que o levaría á triste acordanza dos días negros de 1936. Se cadra, neste intre Xosé María deixase penetrar a saudade polas fendas do discurso o cal abriría, se cadra a billa do autobiográfico. Pero ao mellor non facía tal cousa pola simple razón de que el era un home e un escritor púdico e discreto. Toda a obra, erudita e literaria de Xosé María está impregnada da vivencia e senso profundo da historia. Somos resultado do tránsito das cousas e dos conflitos entre os grupos de humanos que viviron esquí en Tui, en Vigo, en Turonio, en Galicia antes de nós e que seguimos sendo nós. Esta emoción da historia actúa como motor básico da vasta obra do noso autor, que reúne na mesma persoa a hipersensibilidade do lírico e a arte de construtor de textos literarios sabios e complexos, a curiosidade sen límite polos feitos e cousas do pasado, mesmo polas nimiedades, e o alento e a ambición para comprender e ordenar e conceptualizar épocas e sucesos que el recibiu doutros historiadores en estado amorfo ou moutelados pola interpretación española. Xosé María Álvarez Cáccamo vains falar mañá da “paixón das orixes” como motor da actividade intelectual e emocional do sabio home de letras arredor do que viñemos reunirnos.

Unha vez evocados o “xenio do lugar” e as raíces que se afunden no pasado, Xosé María pasaría a ditar a súa lección. Non tan valiosa vai ser esta miña sobre Xosé María Álvarez Blázquez. Que parte da hipótese e da afirmación de Xosé María ser o principal responsábel da idea de Historia da Literatura Galega comunmente aceptada e consensuada nos nosos días. A Historia da Literatura Galega é unha obra colectiva na que teñen

colaborado de xeitos diversos Murguía, Salaregui, Carré Aldao, Couceiro Freijomil, Otero Pedrayo, Filgueira Valverde, Del Riego, Carballo Calero, X. L. Axeitos, Xosé Ramón Pena, por traer agora a esta sala algúns nomes. A idea dunha Historia da Literatura Galega coma a dunha Historia de Galicia, é en si mesmo contraditoria con certa idea nacionalista e expansionista de España e co relato nacional que de si fan os portugueses. Xosé María, co seu contributo múltiple, fixo máis nobre e sólida a idea dunha cultura literaria en movemento no seo das correntes de transformación do corpo nacional galego.

Unha das fontes de traballo de Xosé María foi a de cazador de textos perdidos. Cobrou moitos, aínda que ao seu Mobby Dick persoal, o orixinal galego ou portugués do *Amadís de Gaula*, non lle dou chantado nunca o arpón. Non só descubría textos senón que, eventualmente, practicaba neles a difícil técnica da atribución dos anónimos e considerábaos con criterios valorativos ou estéticos e así quedaron listos para robustecer os muros, nalgúns lenzos enfeblecidos ou derruídos, da nosa Historia Literaria. Poñamos dous exemplos: o da *Oda de Belmiro e Benigno* e o do *Entremés famoso sobre da pesca do río Miño*.

No seu trasfego permanente con vellos papeis foron caer nas mans do Xosé María uns que contiñan un manuscrito do século XIX. Tratábase dunha égloga escrita en galego. O noso erudito deu conta do descubrimento, publicouno e analizou os versos. Resultaron ser de natureza básica clasicista e pastoral pero animados pola emoción romántica. Logo veu a atribución autorial: foron escritos, ditamina Xosé María, pola man de Nicomedes Pastor Díaz. E esta atribución foi xeralmente aceptada. Daquela Xosé María ensínanos que hai produción galega anterior ao *Álbum de la Caridad* e que antes dos Precursores había inequivocamente outros Precursores e, digo eu, tras destes, outros que, nos sitúan, como acontece sempre que tratemos do Rexurdimento, no *Coloquio* e na paixón das orixes do P. Sarmiento, precursor á súa vez de Xosé María Álvarez Blázquez. E así se vai facendo o pano da Historia da Literatura Galega.

En canto ao *Entremés famoso sobre da pesca do río Miño* do licenciado Feixóo de Araújo, peciña teatral do século XVII en galego e en portugués ambientada en Caldelas de Tui e nas freguesías de Ganfei, Verdoejo, Fiestras e así, do Concello de Valença, non foi Xosé María quen a descubriu. Sabíase do entremés e Salvador Cabeza de León xa o estudara no manuscrito da Biblioteca Nacional de Madrid. Pero si foi Xosé María quen convenceu a Fermín Bouza Brey para que el establecese o texto, o anotase e prologase. Logo sería o noso autor quen o daría á luz da prensa por vez primeira na súa editorial Monterrey en 1953, co cal e grazas á insistencia de Xosé María, agora en funcións de mestre de obras ou fabriqueiro, os muros na nosa patria literaria, *si un tiempo fuertes ya desmoronados*, progredían no seu programa de consolidación, de restauración e mesmo de ampliación do recinto.

Ora como descubridor, ora como organizador, e sempre coa pena a punto para a pertinente nota crítica con criterios valorativos, Xosé María dá a luz en 1959, Galaxia, o volume II da *Escolma de Poesía Galega* correspondente aos séculos XIV a XIX. Nesta obra

fundamental, pártese do principio implícito de que hai literatura e aínda grande literatura neste período que chamamos “Séculos Escuros”. Non sei quen foi o inventor primixenio do lema Séculos Escuros. O que si sei é que Xosé María foi quen máis e máis clara luz proxectou sobre esta escuridade; coma un facho. O moi difícil e enganoso territorio dos chamados poetas galego-casteláns (Henry Lang) é visitado con proveito, erudición e fortuna crítica. O universo dos vilancetes catedralicios en galego falso ou verdadeiro, en todo caso convencional, que florecen en Tui, Mondoñedo, Lisboa entre os séculos XVII e XIX, teñen na *Escolma* un tratamento que poderá ser completado, fundamentalmente desde unha perspectiva de sociolingüística histórica, pero que sentou cátedra normativa ata os nosos días. A enumeración de tradicións cultas e a intersección de sistemas literarios no poema de Pedro Vázquez de Neira “Respice Finem”, seguramente un dos máis altos textos poéticos da historia da literatura galega, merece un escolio impecábel de Xosé María no que Horacio, Cabanillas, o *Eclesiástés*, Góngora, e ata o simpático e minimalista autor do *Pardillo liteario*, se entrecruzan para facer brillar con mellor coñecemento contextual aqueles versos únicos: “terribel, pois é o teu poder, Oh Morte,/ pois diante de ti reis e señores / son néboa, sombra, pó, son vento e fume”. Conceptos que foran enunciados poeticamente por outros pero en ningún caso coa elocuencia contida da que usara Pedro Vázquez de Neira. Finalmente, aínda Xosé María, despois de morto, é o xeneroso traballador que segue ampliando os muros abatidos da literatura galega da decadencia coa publicación de obrinhas, se ben menores, valiosas. Deste traballo sobre o legado de Xosé María que conservan os seus fillos tense ocupado en diversas ocasións Xosé Ramón Pena n’A *Trabe de Ouro*.

Non saíamos da serie das *Escolmas* de Galaxia (colección Pondal) que constitúen, cos tomos da poesía contemporánea da autoría de Fernández del Riego, unha obra que serviu de alicerce para toda a poesía escrita en galego a partir dos anos cincuenta do século XX. Veñamos ao volume I, *Escola Medieval galego-portuguesa* de Xosé María (1952). Os estudosos dos Cancioneiros, Carolina Michäelis, J. J. Nunes, Rodrigues Lapa, Varnhagem, Teóphilo Braga, Pellegrini, Tavani, Celso Ferreira da Cunha, case só, se non é pouco, traballaron na disciplina filolóxica, no establecemento textual, no terreo da socialización histórica, na codicoloxía, na música, na xenealoxía, na métrica, pero nunca se aventuraran (si un pouco Victorino Nemésio, Filgueira Valverde, José Régio) na interpretación estilística e na lectura dos nosos trovadores medievais como autores dotados de individualidade que deben ser sometidos a crítica valorativa. Cando Xosé María, na década terríbel de 1940 a 1950, encerta o seu labor de revisar e escolmar a poesía galega dos Cancioneiros encontra virxe, ou de ermo, unha touza: sente esta parte das letras galegas como patrimonio que lle portén e decide facer a caracterización estética dos autores e das súas obras. É certo que, nun paso, cita o noso autor aquel persistente tópico divulgado por García Solalinde e que se formula, a propósito de Afonso o Sabio, así: *la originalidad no es virtud medieval*. Como sen querer, desde logo sen énfase,

Xosé María considera os nosos trobadores autores únicos dotados cada un de propiedades diferenciais diversas, comezando por ese Afonso o Sabio que o consenso necio privaba de orixinalidade. Naturalmente, a nova estilística, que era a ciencia da literatura e a metódica que privaba na hora da redacción dos textos críticos que acompañan os autores da *Escolma*, non é chamada en axuda por Xosé María e achamos que os seus xuízos críticos son os dun impresionista, polo que agora lle estamos ben agradecidos, e teñen unha frescura e contundencia que nos pon o corazón de pé.

Para Xosé María, as cántigas de amigo, popularizadas xunto con composicións líricas a-xenéricas de Afonso o Sabio, conforman o conxunto máis nobre e alto da nosa lírica medieval. Para el, o universo de escarnio e maldicir é de altísima importancia, pro de nivel xerárquico menor o cal se deduce do reducido número de composicións deste tipo recolleitas por el. As cántigas de amor nótanse, en xeral, non moi apreciadas polo noso autor e consideradas distantes da nosa sensibilidade contemporánea.

Non me cabe a menor dúbida de que esta consideración valorativa de Álvarez Blázquez está profundamente chantada na *doxa* común da crítica dos nosos días. Non penso eu que poidan vir tempos nos que o lector vaia desvalorizar a cántiga de amigo, de ningunha maneira. Pero si que está a moverse máis a percepción contemporánea no sentido de ter moi en conta a cántiga de amor. E desde logo, estamos nun tempo no que a lección apodíctica dun Rodrigues Lapa, seguida por Álvarez Blázquez e por toda a posteridade, segundo a cal a cántiga de amor constitúe unha simple transposición galegoportuguesa da cansó provenzal deberá ser desbotada e destituída velozmente. É un erro. Neste noso tempo, eu estou seguro, a crítica máis aguda achará que a cántiga de amor é moi diferente da cansó occitana e non depende dela do mesmo xeito que o novo comparatismo vai achar concomitancias antes nunca advertidas entre a cántiga de amigo e a liña máis paganizante dos Minnesänger alemáns contemporáneos dos nosos trobadores. Pro volvamos á valoración dos autores galegos feita por Xosé María Álvarez Blázquez.

Afonso o Sabio, IX dos reis de Galicia do seu nome, tivo pouca fortuna crítica como poeta. A súa obra foi moi estudada no que se refire aos temas mariais, á métrica e estrofa e ás relacións co zéjel árabe-andaluz, ás músicas, á plástica das ilustracións das *Cántigas de Santa María*, e a outros extremos. Pro o poeta Afonso o Sabio ocupa nas historias da literatura dita española un posto que non se sabe ben se é o dun invitado incómodo e non agardado ou o dun intruso ou estranxeiro ao que non se sabe ben como tratar. Nas historia da literatura portuguesa, como pode ser a de Óscar Lopez e Arnaldo José Saraiwa, a mellor de todas, simplemente non existe. Son poucos os que se ocupan da súa poesía en canto tal. Pois ben: Xosé María, en poucas liñas, define a riqueza e vivacidade do seu galego, e, o que é máis importante, subliña o elemento sentimental subxectivo deste Afonso inxustamente acusado de submisión á ditadura dos *topoi* e dos argumentos de repertorio. A respecto da obra satírica de Afonso, Xosé María fíxase na vea censoria do rei e di:

[...] o escrito irónico acádase nistas cantigas coa amenidade do discurso e a perfección métrica, a de sorte que resultan cicaves as máis escoceitas e graciosas composicións do xénero.

Para Xosé María, a poesía *Non vén al Maio*, agora en boa compenetración crítica con A. F. G. Bell “é unha descripción de loita impetuosa e aguda que somentes no Poema del Cid se lle pode atopar paralelo”. En canto á cántiga do 63 CV di o noso autor que este poemíña debería ser chamado *Cantiga de dor* e *Cantiga de dor* lle chamamos todos despois de así tela titulado Álvarez Blázquez: “Oucense aquí os acentos precusores do noso fecundo romantismo, espresador do voandeiro afán, do desesepo abraiante da saudade racial”. A ousadía do crítico lévao a relacionar un poema medieval co espírito romántico e coa saudade. E acerta en todo, descontado o adxectivo “racial” que tivo que desaparecer xa hai moito tempo do noso vocabulario corrente por razóns que non son do caso.

A respecto de Pero Meogo, Xosé María rexeita con argumentación irrefutábel a hipótese Mógoo que propuxera Dona Carolina, e así ficou Meogo para sempre. Logo nun lóstrego de lucidez asocia a poesía de Pero Meogo con San Juan de la Cruz. Hai un antecedente bíblico en ambos os poetas separados polos séculos, a lingua e as sensibilidades. Filgueira xa identificara para Pero Meogo o antecedente dun salmo que comeza: “Quemadmodo (ou sicut) cervus desiderant ad fontes acquarum ita desiderat anima mea ad te, Deus”. En Meogo as fontes, os cervos, o amor, o monte, a herba, a morte. En San Juan de la Cruz “que bien sé yo la *fonte* que manay corre /aunque es de noche”. E por algunha razón ou non razón que Xosé María e Dámaso Alonso e quen queira que sexa ignoran, como nós ignoramos, San Juan de la Cruz escribe *fonte* en lingua que só pode ser galega. As relacións misteriosas establécense, os fíos máxicos técese sen sabermos por que, e a intuición de Xosé María sorpréndenos. Logo Xosé María non couta o seu entusiasmo e di: “se non sona a herexía diremos que Pero Meogo é o meirande lírico galego de tódolos tempos”. Un aplauso para Xosé María.

Poeta tan multiforme e variegado coma é Airas Nunes semella moi do gosto de Xosé María. Iso si, sobre a súa xesta paródica, sobre o sirventés en procura da verdade, sobre as súas bailadas con ritmo de muiñeira (certamente) e sobre calquera outra composición prefire aquel “engado sen nome” de Airas Nunes ao que chama “caixa de música” que fai “resoanza á melodía inxel de escondidos cantares”. Refírese Xosé María á pastorela na que a linda protagonista vai cantando até catro diferentes cántigas preexistentes e talvez extraídas do fondo común do repertorio popular. Lembremos só o primeiro motivo “so lo ramo verde florido / vodas forzem a meu amigo / e choran ollos de amor!”. Aínda Xosé María sabe transmitirnos o seu entusiasmo pola poesía de Airas Nunes usando xogorais e optimistas deste: “Amor for a mi amar tal señor... / e faz-mi alegre e faz-mi trobador”.

Poetas que permanecían escurecidos no ventre dos Cancioneiros ou mal representados nas antoloxías son literalmente descubertos e enfocados para a contemporaneidade

por Xosé María. Caso de Roí Fernandes en cuxas trobas loce, seiscentos anos antes do *Werther* o sentimento da paisaxe como resoador lírico dun eu poético dorido: “Quando vejo las ondas / en las mui altas ribas, /al cor mi veen ondas / de amor porla velida. Maldito seja el mare que mi faz tanto male”. Xosé María prende os foguetes e celebra a aparición dun novo astro das letras patrianas, Roí Fernandes, e fala “da comparanza das ondas do mar e as do corazón, ondas istas do sangue atropelado pola emoción amorosa. Logo o refrán remata a idea cunha maldición que leva o selo das frases inmorredoiras”. Ondas e altos acantilados románticos de Roí Fernandes que nos levan á *Cántiga de San Simión* que sempre estivo aí pro que Xosé María é un dos primeiros en descubrir e situar no máis alto cumio da poesía lírica galega. Pese á corrección e nova lectura textual feita por Tavani nos nosos días, este é o lugar que segue a ocupar o poema de Meendiño. E logo Xosé María, na súa gameliña de soños, voga deica Martín Codax, o trovador dos seus amores, da súa veciñanza, da súa vida en Vigo. O protagonista, para o noso autor, dos poemas de Codax non é a rapariga ou raparigas, nin o amado afastado, nin o adro da igrexa de Vigo. O centro do sistema de Códax é o mar, que Xosé María adiviña pre-cristián, pagán e tamén modernamente cósmico e vivificante. Para el, “o mar non se presta tan soio de fondo da paisaxe poética senón que se aparece nela coma protagonista da mesma paixón, consustanciado co home, ca natureza, co *vicus* veciño e cos montes lonxanos. Un mar que cicaves non teña parella nos Cancioneiros, pola súa esgrevia personalidade dramática”. E dun poeta do mar a outro poeta do mar, Xosé María establece un sistema literario que ten o universo mariño como centro significativo. É o mar onde hai debrocas ou acantilados (Roí Fernandes), construción naval (Joán Zorro), mariña de guerra (Paio Gomes Charriño), lagos litorais (Fernando Esquíó), ermidas mariñeiras (Joán de Cangas, Meendiño), aínda que non, curiosamente, actividades pesqueiras. Xosé María ve nas nosas rías, especialmente na de Vigo e na filla menor desta, a de Aldán, o centro de tal poesía náutica que con Joán Zorro tende un tentáculo ou gaxo, Reconquista abaixo, deica Lisboa. Algún destes poetas galegos do mar foron examinados criticamente por importantes figuras, entre as cales podemos citar Ernesto Guerra da Cal e, para Martín Codax, Roman Jakobson. A definición valorativa de Xosé María permanece substancialmente inalterada, e permanecerá.

Falaba antes de lagos litorais ou albufeiras pro pode ser que o que apareza nunha cántiga de Fernando Esquíó sexa un lago continental de auga doce. A rapaciña arquetípica, nuns versos finamente eróticos, imaxina ou ve o seu amado a cazar aves no lago. Escribe Xosé María: “Na fermosa cantiga das ribas do lago –unha das escasas pezas de tema laquista da nosa lírica medieval– descóbrese unha feiticeira emoción paisaxística, animada coa escena viva da caza de aves e rematada cunha nota de sublime delicadeza ‘a las que cantavan leixos-las guarir/ a las que cantavan non las quer matar...’. Ten ben razón Xosé María en non mirar poesía laquista na nosa Idade Media. Tamén non a hai nas nosas letras contemporáneas, mesmo que o lago constituía un escenario inseparábel da lírica do

Romantismo europeo. Se ben pequenos, en Galicia hai moitos lagos e lagoas, e en tempos de Fernando Esquío había aínda moitos máis. Resulta tan raro que nun país coma o noso cuxa imaxinación ancestral sitúa unha cidade no fondo de cada lago (Valverde, Antioquía, Lucern) e onde hoxe os onomasticistas rexistran 18.908 compatriotas que levan o apelido Lago, algún tan ilustre como Lago González, e sen ter en conta os e as Lagoa, non exista practicamente poesía laquista tal como pon de relevo o noso Álvarez Blázquez para a Idade Media. Ora si, Xosé María sinala a profusión de fontes, ríos, augas mariñas e, con elas, dos elementos naturais, os vexetais, a paxarada e os animais que enchen de vida a poesía dos Cancioneiros, e así o noso autor continúa unha tradición crítica de valoración paisaxística da nosa cultura que inaugurara Filgueira (tamén Valverde, coma a cidade asolagada) no seu opúsculo *A paisaxe no Cancioneiro da Vaticana*.

Miñas donas e meus señores: existe unha certa tendencia académica a enxergar a literatura galega medieval como un todo compacto e sen evolución. Tal visión plana dos Cancioneiros non adoita reparar en que estes son parte dunha literatura, nacional e europea, e en que esa literatura tan unha historia. Vexamos un caso.

Na noite de finais do século XI, máis ben menos ca máis, viviu unha cantiguiña francesa moi elemental, inxenua e primitiva na que a Rapariga Eterna, de nome Aaliz, se ergue á alba, fai a súa *toilette* e corre en procura do amigo que a agarda onda a Clara Fontana dos Amores, non menos eterna: *Belle Aaliz main se leva, / bein se vesti mieux se para. / À la fontaine est allée*. E nese plan. Uns cen anos máis tarde (ou así) Pero Meogo retoma o tema popular, implícase na tradición dos Salmos (como fixo Meendiño), e converte o tópico do encontro erótico da mociña (a Rapariga Eterna nunca ten nome na lírica galega) que se vai encontrar co seu namorado na fonte “que mana y corre” (lembrén San Juan de la Cruz). Agora o símbolo do acto sexual son os cervos que toldan a auga. A maduración do tema convérteo en maxistral e o texto leva a sinatura dun autor. *Levou-se a louçana / levouse a velida, / vai lavar cabelos / na fontana fría / ... Passa seu amigo / que lhi ben quería / o cervo do monte / a augua volvía...* Anos despois, don Denis, que é neto de Afonso o Sabio e que se sitúa na fin dunha historia literaria, recolle este tema ancestral e escribe a cántiga encantadora: *Levantous-se a velida, / levantou-se alba, / e vai lavar camisas / eno alto. / Vailas lavar alba...* Para rematar o poema: *O vento lhas as levaba / -levantou-se alba- / Meteuse alba en saña / eno alto. / Vailas lavar alba*. Logo da inocencia de Belle Aaliz, da poderosa plenitude de Pero Meogo, estes versifios preciosos de Don Denis amosan un manierismo e o encerramento dun ciclo literario de longa duración. E ben: Xosé María Álvarez Blázquez é consciente de o trovador Don Denis ser o marabilloso ciño que canta para todos nós antes de morrer a literatura trobadoresca galega. E escribe Xosé María este sombrío, solemne texto elexíaco:

Nos tempos de Don Denis xa a maré, outrora bruante, do nosos lirismo comezaba a devalar. Daquela, morreran os grandes mestres e os que arrodean o rei trovador son figuras de segunda orde no cadro total dos Cancioneiros. A perda dunha primacía era

patente xa; somentes Don Denís tiraba da súa lira os sons ben concertados, armoñosos, quentes, de unha tradición poética que se ía esvaíndo manseliñamente sen remedio. Don Denís inzouna aínda por uns anos, cos xigantescos folgos do seu tempo amante; atrás dil, nin en Portugal, nin en Galicia, nin en Castrela, ficarían máis que sombras, ecos vagos, voces tristeiras, todo coma mergullado nunha brétema anterga, que tarde espaxeraría pola forza dun novo sol.

Outra vez a intuición poderosa e a potencia evocadora da lingua de Xosé María Álvarez Blázquez, veleiquí.

Podería eu turrar do fío do tapiz crítico que Xosé María tecera coa súa erudición e perspicacia poética (rara alianza, abofé) ao longo da vida. O resultado do seu traballo e da súa lealdade vital e intelectual a Galicia foi xurdio. Moito do sistema de valores e a historia da literatura galega tal como son comunmente aceptados foi ideado por Xosé María Álvarez Blázquez, singularmente no que se refire á poesía medieval e á literatura dos anos da Decadencia, pro non só. Seguramente na comunicación de Xosé Ramón Pena a este Congreso verase máis claramente o que eu defendo. Só quixera engadir que, así no tempo medieval como no que se vén chamando o dos Séculos Escuros, Xosé María non só cualificou e definiu literariamente senón que tamén, mediante un pertinaz e escravo labor de investigación, fixo xurdir do esquecemento, do pozo piago da ignorancia, da incuria producida pola colonización secular de Galicia, autores e textos dos que non sabemos nada ou que tiñamos menosprezados. A débeda que a nosa cultura contraeu con Xosé María é incalculábel.

No ano 1953 Xosé María publicou un libriño titulado *Cancioeiro de Monfero*, o cal se presentaba ao lector como unha compilación recentemente descuberta de poemas galegos medievais. O colofón databa a impresión no día dos Santos Inocentes e no título rezaba moi claramente o topónimo Monfero. Coa mención dos Inocentes e co topónimo castelanizado (Xosé María sabía ben e pensaba que os seus lectores eran coñecedores de que o cenobio se chamaba na Idade Media Monfeiro) xa debían estar todas as indicacións sinaladas para que ninguén caese en engano. Xosé María non podía ser nunca un frívolo nin un mentirán. Iso si, da lectura de *Cancioeiro de Monfero* tírase a conclusión de que o noso autor coñecía moi ben os recursos dos trobadores. Tanto, que con este opúsculo lles rendía a máis requintada das homenaxes: o pastiche. Lido como tal, o divertimento literario resulta toda unha delicadeza facturada para coñecedores. Desde outro punto de vista, o *Cancioeiro* ou *Cancioneiro de Monfero* ou de Monfeiro, pola depuración e verdade poética dos seus textos, leva a poesía neotrobadorista ao seu cume máis alto e confórmase simultaneamente como o monumento fúnebre de tal tendencia. Despois dese exercicio de feitura xa nunca ninguén podería escribir cántiga ningunha neotrobadoresca sen que o sorriso do lector a invalide de xeito irremediábel. Outra lección, esta volta práctica, de Xosé María Álvarez Blázquez.